

Suya cep telefonu kadar para harcarsak su sorunu özölür mü? Bolivya'daki gibi yağmur suyu biriktirmek için hapse girmeyi göze alabilir misiniz?

Akarsular özelleştirildiğinde hayvanlar suyu pet şişeden mi içecek?

İstanbul'da musluktan pis kokulu su aktı. Ankara'nın suyu pis, İzmir'inki arsenikli. Kuraklık ve susuzluk tarımı vurdu, açlık kapıda. Çiftçi borcunu kışı hapiste geçirerek ödemek için torpil arıyor. Buna karşı akarsuların özelleştirilmesi gündemde. NTVMSNBC su dosyasını açıyor.

Birleşmiş Milletler "Su, insan hakkıdır" diyor ama, Türkiye'de suyun arsenikli ya da pis olması bir yana, musluktan akması bile mucize sayılıyor. Öte yandan "paketlenmiş su pazarı" hızla büyüyor. Devlet kamu hizmeti olarak vatandaşın musluğundan akıtacak su bulamazken, örneğin milyonlarca lira harcanarak İstanbul'a getirilmesi planlanan Melen suyunun "buharlaştığı" açıklanırken, özel şirketler kaynağı buluyor ve devletten kiralayıp, paketleyip satıyor. Enerji Bakanı Hilmi Güler akarsuların da özelleştirilmesinin gündemde olduğunu açıkladı. 2009 mart ayında İstanbul'da yapılacak Dünya Su Forumu'nun konusu "suyun özelleştirilmesi." Bolivya ve Hindistan örneklerin suyun özelleştirilmesinin vahim sonuçlarını gösteriyor. Bolivya'da suyu özelleştiren devlet, halkın yağmur suyu biriktirmesini bile yasakladı. Hindistan'daki suyun sahibi de akarsuyu polis gücüyle koruyor, "su hırsızlarına" karşı. Bir yanda susuzluk, diğerk yanda "özel su"...

Dünyada insanların yüzde 5'i paketlenmiş su kullanıyor. Türkiye'deki paketlenmiş su pazarının 2008 bütçesinin 10 milyar litreye ulaşacağı, mali boyutunun 1 milyar 300 milyon YTL olacağı belirtiliyor. Günde 400 bin damacana suyun tüketildiğı İstanbul ise, su pazarının yüzde 80'ini oluşturuyor.

Türkiye'de paketlenmiş su pazarı her yıl yüzde 10 büyüyor. 300'e yakın damacana, 100'den fazla pet şişe üreticisi var. Pazar payı Nestle'nin yüzde 29, Coca Cola'nın 18.4, Danone'nin 10.5, Yaşar Holding'in 13.7, Aytaç'ın 14.3. Piyasanın yüzde 70'i ise yabancı şirketlerin...

SU KAYNAKLARI KİRALANIYOR

Su şirketleri, su kaynağını işletmek için devletten "işletme ruhsatı" almak için başvuruyor. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, su kaynağının bulunduğu bölge orman alanı içindeyse Orman Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ayrı ayrı onay verdikten sonra, Maliye Bakanlığı'na parası yatırılıp su kaynağı kiralanıyor.

500 litre/saniyenin üstündeki kaynaklar Devlet Su İşleri envanterinde yer alıyor. 500 litre/saniyenin altındaki kaynaklar Devlet Su İşleri'nin envanterinde olmadığı için, kişi veya şirketler kendileri "kaynak" bulup, bu kaynağı Maliye Bakanlığı'ndan kiralıyorlar. Kaynağın etrafına şişeleme tesisi yapılıyor, Sağlık Bakanlığı da "kaynağında örnek alma" (sample) yöntemiyle denetim yapıyor.

Paketlenmiş su sektörü dünyada da hızla büyüyor ve özellikle azgelişmiş ölkelerde buna ek olarak akarsular da özelleştiriliyor. "Özel su", kuraklık ve susuzluk sorunu karşısında çözüm mü, yoksa sorunun daha da büyümesine mi yol açacak? NTVMSNBC'nin konuştuğı uzmanlar, paketlenmiş suyun kısıtlanamayacağını, parası olanın "su" alabilmesinin önüne geçilemeyeceğini söylüyor, ama devletin üzerine düşen görevleri hatırlatıyorlar.

Türkiye hangisini seçecek?

ANKARA'DA ÇEŞMEDEN BİRİNCİ SINIF SU AKARDI

Su Stratejileri Uzmanı Dursun Yıldız, Çevre ve Orman Bakanı'nın "7 şehirde çok büyük oranda acil su temini ihtiyacı" açıklamasından sonra, paketlenmiş su sektörünün daha da büyüyeceğini söylüyor. "3 sene önce Ankara'nın çeşmelerinden birinci sınıf su akardı. Şu anda akan su, yapılan analizlere göre, ikinci sınıf su" diyen Yıldız, bu suyu içmek istemeyenlerin de hızla büyüyen "paketlenmiş su" almaya başladığını anlatıyor. Halkın hazır su almaya yönlendirildiğini söyleyen Yıldız, talep hızla artınca, denetim zaafının da büyük bir sorun olarak ortaya çıktığına dikkat çekiyor.

BELÇİKA'DA SU ANAYASAL HAK

Suyun bir insan hakkı olduğunu vurgulayan Yıldız, Belçika gibi bazı ölkelerde bu hakkın anayasada yer aldığını, her insanın yaşayabilecek oranda suya sahip olmasının anayasal garanti altına alındığını söyledi. Türkiye'nin de bu hakkı tanıması gerektiğini vurgulayan Dursun Yıldız, NTVMSNBC'ye şunları söyledi:

"Suyu bir insanın yaşaması için doğal ve vazgeçilmez bir hak olarak ele alırsak, bir insanı bundan mahrum bırakmanın mümkün olmadığını düşünmek zorundayız. Su, sosyal devlet anlayışıyla, alabildiğince düşük bir fiyatlandırmayla toplumun tüm kesimlerine sunulması gereken bir kamu hizmetidir. Eğer bunu bu hizmet anlayışının dışına çıkartıp ticarileştirirseniz, bu kısır döngüyü daha da genişletirsiniz.

AYŞE TEYZE NE YAPACAK?

"Yapılması gerek, su konusuna kamu hizmeti yönetimi anlayışıyla bakmak. Çünkü bu kadar yaşamsal olan bir doğal kaynağı ticari alana koyup da bunun üzerinden kâr etme sistemi, birçok kişinin suya ulaşma hakkını engelleyebilir. Yani şu anda olduğu gibi. Açıkça soruyorum, eşinden kalan 300 YTL maaşla Ayşe Teyze gecekonduda nasıl geçinecek? Bu paranın yüzde 20'sini suya nasıl yatıracak? En azından Ayşe Teyze'ye içmesi ve kullanması için sürekli ve güvenilir su sağlama zorunluluğı olmalı. Belçika gibi bazı ölkeler suyun bir insan hakkı olduğunu ve her insanın yaşayabilecek oranda suya sahip olması gerektiğini anayasalarına koyuyorlar. Biz de

Türkiye’de hazırlanan Su Yasa Tasarısı’na suyun bir insan hakkı olduğunu koymak ve gereğini yapmak zorundayız. Türkiye’deki su yönetimi, geçmişteki merkezi yapılanma sistemiyle bugünkü yerelleşme arasında bir yere sıkıştı. Bu sıkışmışlıktan kaynaklanan idari, teknik, planlama, inşaat ve yatırım aısından sorunlar yaşıyor.”

SU YASASI NEDEN ÇIKMIYOR?

DSİ’nin eski hukuk müşavirlerinden Özdemir Özbay, paketlenmiş su sektörünün büyümesinin kentlerdeki içme suyu sorununa çözüm olmadığının altını çiziyor. Su yönetiminin üniter olması gerektiğini vurgulayan Özbay, eskiden kamuya ait suyun tek merkezden, Devlet Su İşleri’nden yönetildiğini, oysa şimdi yerel yönetimlere bağlandığını söylüyor ve sorunun burada başladığını belirtiyor. 2006 yılı başında AB direktifleri ve 11 ülkenin su kanunları dikkate alınarak hazırlanan Su Yasası Tasarısı’nın, 2006 sonunda yürürlüğe geçirileceği sözü verildiğini hatırlatan Özbay, ancak tasarının Enerji Bakanlığı’ndan öteye geçemediğini, bunun anlaşılabilir olmadığını söylüyor.

Su Yasası neden çıkmıyor?

MELEN’İN SUYU NASIL BUHARLAşIYOR?

Susuzluk sorunu büyüdükçe, yerel yönetimler arasında su savaşı başladı. İstanbul ve Kocaeli büyükşehir belediyeleri arasında Sapanca’nın suyu için başlayan kavgı, mahkemede. İstanbul, Melen’in suyunu getirmek için proje hazırlayıp milyonlarca dolar harcadı. Ama bir “talihsizlik” oldu. Büyükşehir Belediyesi Başkanı Kadir Topbaş, Melen’in kuruduğunu, barajlardaki suyun buharlaştığını söyleyip “Tehlikeli çizgideyiz” aıklaması yaptı. Oysa Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şube Başkanı Ahmet Atalık’a göre bu durum “kader” değil; barajdaki suyun buharlaşması tüm dünyada karşılaşılan bir sorun ve çaresi de var. Atalık, dünyada buharlaşmayı önlemek için, suyun üzerine solüsyon konduğunu ya da yüzer cisimler koyduğunu söylüyor, Melen için bu yöntemin düşünölememiş olması nedeniyle şaşkınlığını gizlemiyor.

ÇİFTÇİ BORÇ KARşILIğI HAPİS CEZASI İÇİN TORPİL ARIYOR

Mayıs ayında yap-işlet-devret ile DSİ’nin kimi görevlerinin değiştirilmesi hakkında bir kanun çıktı. Kanun sulama yatırımları ile ilgili borçların tahsiline ilişkin. Atalık’a göre, bu kanunla sulama işi artık özel şirketlere verilecek. Enerji Bakanı’nın söylediği gibi akarsular da özelleştirilirse, şirket, tarlaya su saati takacak. Oysa bugün borcunu ödeyemeyen çiftçi, kış aylarında cezaevine girmek için torpil arıyor. şimdi bir de su parası çıkınca, altından kalkamayacak.

VE DÜNYA SU KONSEYİ İSTANBUL’A GELİYOR

2009 mart ayında, Dünya Su Konseyi üyeleri, önemli kararlar için İstanbul’a geliyor. 5. Dünya Su Forumu, İstanbul’da toplanacak. Türkiye, Forum organizasyonuna katılım anlaşmasını, TBMM’den şubat ayı başında çıkan kanunla onayladı. Ve Türkiye’deki Dünya Su Forumu toplantısının gündemi suyun özelleştirilmesi. Suyun artık çokuluslu şirketlerin eline geçeceğini, su savaşlarının başladığını söyleyen Atalık, Dünya Su Konseyi Başkanı Loic Fauchon’un şu sözlerine dikkat çekiyor: “İnsanlar su faturasına cep telefonu kadar ödeme yapmaya razı olursa hiçbir sıkıntı kalmayacak. İnsanlar cep telefonu kullanmadan da yaşabilirler, ama su kullanmadan yaşayamazlar. Arabaların vergilerine harcadığımız vergilerin yüzde 5’ini suya harcamazsak su sorununu çözemeyiz.”

NTV